4-SHO‘BA ILMIY G‘OYALAR VA ZAMONAVIY YECHIMLAR

Nukus · 16.10.2026

Geshir hám qızıl láblebiniń tamırmiywelerin saqlaw usılları

Yusupov Rısnazar Orazbaevich docenti, a.x.i.d. · **Jaqsımuratova Aqsúngúl Bahadir qızı** magistrantı · **Amankeldieva Nesibeli Jumabay qızı** magistrantı

Qaraqalpaqstan awıl xojalığı hám agrotexnologiyalar institutı

risnazar@mail.ru

DOI 10.66073/ReFocus-Conf/1610202

Iqtibos uchun: Yusupov Rısnazar Orazbaevich, Jaqsımuratova Aqsúngúl Bahadir qızı, Amankeldieva Nesibeli Jumabay qızı. Geshir hám qızıl láblebiniń tamırmiywelerin saqlaw usılları // Aralboyı aymağında suwdan paydalanıw nátiyjeliligi hám shorlanıwdıń awıl xojalığı eginleri zúráátligi hámde xalıqtıń turmıs iskerligine tásirin monitoring etiw hám qadağalaw ushın klimatqa shıdamlı innovaciyalıq texnologiyalardı islep shığıw: xalıqaralıq ilimiy-ámeliy konferenciya materialları. – Nókis, 2026. – B. 763–764. – DOI: 10.66073/ReFocus-Conf/1610202

Annotaciya. Qaraqalpaqstan sharayatında jetistirilgen geshir hám qızıl láblebi miyweleriniń insan salamatlığındağı áhmiyeti hámde azıq qásiyetleri keltirilgen. Geshir hám qızıl láblebi miywelerin uzaq saqlaw ushın jıynap-terip alıw múddeti, saqlaw usılları boyınsha mağlıwmatlar berilgen. Tamırjemisli miywelerdi uzaq múddet saqlawda hawa temperaturası hám salıstırma ıgallıq kórsetkishi joqarı áhmiyetke iye ekenligi keltirilgen.

Gilt sózler: tamırjemisliler, geshir, qızıl láblebi, jıynaw, uralar, temperatura, ıgallıq, saqlaw.

Kirisiw

Búgingi kúnde dúnya boyınsha tamırjemisli miywelerden geshir hám qızıl láblebi ósimlikleri ortasha 1,20 mln gektar maydanǵa egilip, mol ónim jetistirilip kelinbekte. Bul tamırjemisli miywelerden aymaq sharayatına beyimlesken, vegetaciya dáwirinde jaqsı agrotexnikalıq ilajlar, zıyanlı faktorlarǵa waqtında qarsı gúres ilajları shólkemlestirilgen maydanlardan gektarınan 36,0-40,0 tonna ónim alınıp kelinbekte. Insan organizminiń salamat bolıwında tamırjemisli miywelerdiń azıq-awqat áhmiyeti joqarı bolıp tabıladı. Sonlıqtan da, medicinalıq normalarǵa tiykar jılına aymaq sharayatına baylanıslı halda ortasha 113,0 kg sabzavot ónimlerin paydalanıw usınıs etilgen. Búgingi kúnde xalıqtı úzliksiz jıl boyı tamırjemisli eginlerdiń miyweleri menen támiyinlew ushın jetistirilgen ónimlerdi qayta islew hám saqlaw usılların jetilistiriw aktual wazıypalardan esaplanadı.

Materiallar hám metodlar

Tamırjemislilerdi saqlaw usılları, saqlaw orınları geshir ushın GOST 28275-94, qızıl láblebi ushın GOST 1722-85 hámde GOST 32285-2013 standartları qollanıladı. Tamırjemislilerdi jıynap-terip alıw múddetlerin Shaumarov X.B., Islamov.S.Ya. «Awıl xojalığı ónimlerin saqlaw hám birlemshi qayta islew texnologiyası», saqlaw usılları Buriev.H., Juraev.R., Alimov.O. «Miywe-ovoshlardı saqlaw hám olarǵa dáslepki islew beriw», saqlawǵa qoyılǵan miyweleriniń bioximiyalıq quramı, tiykarınan qant muǵdarı, organoleptikalıq kórsetkishlerin anıqlawda E.P.Shirokovtıń «Texnologiya xraneniya i pererabotki plodov i ovoshey» metodikalıq hám oqıw qollanbalarınan paydalanıladı.

Nátiyjeler

Qaraqalpaqstan Respublikası topıraq hám ıqlım sharayatı qońsılas walayatlardan túpten parıq qıladı. Aymaqta awıl xojalığı eginlerinen paxta, ǵálle, miywe, júzim, sabzavotlar, palız, maylı hám ot-jemlik eginler jetistiriledi. Jetistirilip atırǵan bul hár bir eginlerdiń xalıq xojalığındağı áhmiyeti joqarı esaplanadı. Tamırjemisli miywelerden aymağımız sharayatında kóplep geshir, onnan keyin láblebi eginleri kóplep jetistiriledi. Geshir ónimisiz kúndelikli azıq-awqatlardı tayarlaw múmkin

emesligi sıyaqlı, láblebiden hár qıylı salat ónimleri keńnen tayarlanıp kelinbekte. Bul eginlerdiń azıq-awqatlıq áhmiyeti sonda, olardıń bioximiyalıq quramındağı azıqlıq zatlardıń insan organizminiń salamat bolıwı ushın joqarı áhmiyetke iye esaplanadı. Bulardan tiykarǵı bólimin suw, qurǵaq zatlar, belok, uglevodlar, may, kletchatka, kúl zatları, kaliy, natriy, kalciy, magniy, fosfor, yod, temir hámde A, C, B_1, B_2, PP vitaminleri kóplep ushırasadı.

Aymaq sharayatında geshir hám qızıl láblebi ónimleriniń uzaq saqlanıwında kesh piser sortlarınıń áhmiyeti júdá joqarı esaplanadı. Geshir miyweleri aymaǵımız sharayatında keshpiser sortları hawa rayı sharayatına qarap, iyun ayınıń keyingi on kúnliklerinen iyul ayı dawamında tuqımnan egiledi. Keshpiser sortlı geshir ónimleriniń vegetaciya dáwiri 110-115 kún bolıp, tamırmiyweleri tolıq rawajlanadı. Qızıl láblebiniń tamırmiyweleri 110-120 kún dawamında texnik pisip jetiledi. Tamırjemisli miyweler hawa rayı sharayatına qarap oktyabr ayınıń úshinshi on kúnliginde yaki noyabr ayınıń birinshi on kúnliginde jıynap-terip alınadı. Jıynap-terip alınǵan tamırmiyweler ápiwayı sharayatta eń arzan saqlaw usılınan bolǵan uralarda saqlaw arqalı joqarı nátiyjege erisiliw múmkinligi úyrenildi. Uralardıń ólshemi jer astı izey suwlarınıń qáddiniń jaylasıwına qarap 0,8-1,2 metr átirapında qazılıp, oǵan saqlaw ushın tayarlanǵan tamırmiyweler jaylastırıldı. Bunda uralarda tamırjemislilerdi saqlaw ushın hawa temperaturası 0-1°C, hawanıń salıstırma ıǵallıǵı 85-95% bolǵanlıǵı maqul esaplanadı. Saqlaw dáwirinde tamırjemislilerdiń miyweleriniń salmaǵınıń tábiyǵıy kemeyiwine yaki basqa da zıyanlı faktorlardıń tásiriniń aldın alıp barılsa, ónimlerdiń uzaq saqlanıwına imkaniyat boladı. Baqlawlarımızda tamırjemisli miyweleriń uzaq saqlanıwına uralardıń jaylasıw orınlarınıń hám áhmiyeti joqarı ekenligi málim boldı.

Juwmaq hám usınıslar. Aymaq sharayatında tamırjemislilerden geshir hám qızıl láblebi miyweleriniń kesh piser sortların hawa rayı sharayatına baylanıslı halda oktyabr ayınıń aqırı hámde noyabr ayınıń dáslepki kúnleri jıynap-terip alıw arqalı saqlawǵa jaylastırıw maqsetke muwapıq. Geshir hám qızıl láblebi miyweleriniń uzaq saqlanıwshańlıǵın támiyinlewde hawa temperaturası 0-1°C, hawanıń salıstırma ıǵallıǵı 85-95% átirapında uslap turıw usınıs etiledi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar dizimi

1. Bóriev.H., Jóraev R., Alimov O. Meva-sabzavotlarni saqlash va ularga dastlabki ishlov berish. – Toshkent, «Mehnat». – 2002. – B. 107-110.
2. Nemenushaya L.A., Stepanisheva N.M., Solomatin D.M. Sovremennıe texnologii xraneniya i pererabotki plodoovoshnoy produkcii. – Moskva, 2009.
3. Shirokov E.P. «Texnologiya xraneniya i pererabotki plodov i ovoshey». – Moskva, 1978. -311 s.
4. Shirokov E.P, Polugaev V Texnologiya xraneniya i pererabotki produksii rastenievodstva s osnovami standartizatsii, Uchebnik. – M.: Agropromizdat, 2000-360 s.
5. Xoshimov.N. Hosilni saqlash va qayta ishlash. – Toshkent, Dizayn-press. -100 b.
6. Yusupov R.O. Awıl xojalıǵı ónimlerin saqlaw texnologiyası. Tashkent. 2022.